

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จริยธรรม คือ การพิจารณาถึงคุณค่าของการกระทำหรือความดีหรือชั่ว จริยธรรมจึงเป็นแนวทางของชีวิต คนเรามีจริยธรรมแตกต่างกันไป จริยธรรมไม่เป็นเพียงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเฉพาะบุคคล สังคมก็ต้องมีจริยธรรมแต่จริยธรรมก็ยังแตกต่างจากค่านิยมของสังคม เพราะจริยธรรมเป็นเรื่องของสิ่งที่ควรประพฤติเพื่อให้เกิดความดีและถูกต้องในสังคม

เรสตี ให้ความหมายของจริยธรรมว่า เน้นมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับหลักความยุติธรรมในขณะที่มีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยไม่เกี่ยวข้องกับคุณค่าหรือความรู้สึกของบุคคลแต่ละคน^๑

ในระบบของสังคมและวัฒนธรรมใด ๆ คุณธรรมค่านิยมจริยธรรมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา^๒

คุณธรรม คือ ความรู้สึกนึกคิด หรือสภาพของจิตที่เป็นกุศล คุณธรรมเป็นพื้นฐานของการแสดงออกเป็นการกระทำพฤติกรรมหรือกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น สภาพจิตที่เป็นกุศลที่เรียกว่า คุณธรรมนี้เกิดขึ้นได้เพราะจิตรู้จักความจริง ความดี และความงาม

วัฒนธรรม คือ แบบแผนของความประพฤติและแบบแผนของการดำเนินชีวิตทั้งปวงในสังคม ซึ่งอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม วัฒนธรรมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ขึ้นอยู่กับค่านิยม ถ้าค่านิยมเปลี่ยนวัฒนธรรมก็เปลี่ยนไปด้วย

^๑ James R. Rest, "New Approach in Assessing Moral Judgement." in Moral Development and Behavior, ed. Thomas Lickona, (New York: Holt, Rinehart and Winston Co; 1976), p. 6.

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย: การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย ๒๒-๒๗ มกราคม ๒๕๒๓ (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ) หน้า ๑๓๐.

ค่านิยม คือ สิ่งที่มีมนำจิตใจให้กระทำหรือไม่กระทำอย่างหนึ่งอย่างใด สิ่งที่มีมนำใจนั้นมีสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม บุคคลหนึ่งอาจจะมีค่านิยมอย่าง เดียวหรือหลายอย่างก็ได้และในขณะที่เดียวกัน ความโน้มของจิตต่อสิ่งนั้น ๆ อาจจะมีมากน้อยแตกต่างกันเป็นระดับ เช่น ถ้าจิตใจโน้มไปผูกยึดอย่างเหนียวแน่น ก็อยู่ในระดับความเชื่อ รองลงมาก็เป็นระดับเจตนาค่อนข้างน้อยอยู่ในระดับความสนใจ และถ้าชอบปกติหรือมากกว่าปกติเล็กน้อยก็เรียกว่า ความชอบ

ดังนั้น คุณธรรมเป็นบ่อเกิดของจริยธรรม คุณธรรมเป็นแก่นของค่านิยม จริยธรรมเป็นมาตรฐานของวัฒนธรรม และค่านิยมเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม นักวิชาการได้ให้ความหมายของ "ค่านิยม" ไว้แตกต่างกันอีกดังนี้

ไพฑูริย์ เครือแก้ว ๗ ลำพูน ได้ให้ความหมายของค่านิยมว่าหมายถึง สิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คุณปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็น หรือกลับกลายมาเป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งบังคับ ต้องทำ ต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนบูชา ยกย่อง และมีความสุขที่ได้เห็นได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ ค่านิยมของสังคมจึงเป็น "วิถีของการจัดรูปแบบความประพฤติ" ที่มีความหมายต่อบุคคลและ เป็นแบบฉบับความคิดที่ฝังแน่นสำหรับยึดถือในการปฏิบัติตัวของคนในสังคม^๑

Thomas Ford Hault ได้ให้ความหมายว่า ค่านิยมคือสิ่งที่สังคมเห็นว่า เป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำ นำกระทำ นำยกย่อง หรือเห็นว่าถูกต้อง^๒

นักจิตวิทยา เห็นว่าค่านิยม เป็นลักษณะของสังคม และมีไว้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ค่านิยม เป็นสภาพสังคมซึ่งอยู่ภายนอกตัวบุคคล และอาจจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลได้มาก ค่านิยมคือกฎเกณฑ์ทางสังคม ระเบียบและประเพณีนิยมของแต่ละหมู่-

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ ไพฑูริย์ เครือแก้ว, ลักษณะของสังคมไทยและหลักการพัฒนาชุมชน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกื้อกูล, ๒๕๐๖), หน้า ๒๑๖.

^๒ Thomas Ford Hault, Dictionary of Modern Sociology, (Little; Admas Co., 1969) อ้างใน สุพิศรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๕.

เหล่านี้ บุคคลเกิดมาก็จะพบสิ่งเหล่านี้รออยู่ในสังคมของตน บุคคลมีความจำเป็นต้องเรียนรู้ และยอมรับกฎเกณฑ์เหล่านี้ เพื่อที่จะอยู่ในสังคมนั้นต่อไป^๑

จากความหมายค่านิยมข้างต้น พอจะสรุปความหมายของค่านิยมได้ว่า ค่านิยมหมายถึง สภาพหรือการกระทำบางประการที่เราเชื่อถือ หรือนิยามว่าควรยึดมั่นหรือควรกระทำ เพื่อจะได้บรรลุถึงความมุ่งหมายของตัวเราเอง หรือของสังคมที่เราอาศัยอยู่ ค่านิยมจะต้องมีความมั่นคงถาวรอยู่ระยะเวลาหนึ่ง หรือเป็นเวลานานพอสมควรถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยหรือความคิดเห็นของคนในสังคม สิ่งที่เป็นค่านิยมย่อมเป็นสิ่งที่ดีที่ชอบ แต่ค่านิยมของคนหนึ่งหรือของสังคมหนึ่ง อาจเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม เป็นพิษ เป็นภัยสำหรับผู้อื่นหรือสังคมอื่นก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้จัดประเภทค่านิยมพื้นฐาน ๔ ประการ คือ การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ การประหยัดและออม มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ จัดประเภทเป็น ๓ ประเภท^๒ คือ

๑. ค่านิยมเกี่ยวกับตนเอง (self-oriented value) ได้แก่ ค่านิยม การประหยัด ความขยันหมั่นเพียร การพึ่งตนเอง
๒. ค่านิยมเกี่ยวกับสังคม (society - oriented value) ได้แก่ มีความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัยและการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
๓. ค่านิยมเกี่ยวกับชาติ (nation-oriented value) ได้แก่ ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ ดวงเดือน พันธุมมาวิน, การวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมที่ควรส่งเสริมในเยาวชนและประชาชนไทย, ๒๕๒๑, หน้า ๒ (อัครสำเนา).

^๒ เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์, "ค่านิยมไทย" เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๕, หน้า ๓๔-๓๕.

จากความหมายข้างต้นสามารถแบ่งจริยธรรมค่านิยมได้เป็น^๑

ความรู้เชิงจริยธรรม หมายความว่า การมีความรู้ว่า ในสังคมของคนนั้น ถือว่าการกระทำชนิดใดคือควรกระทำ และการกระทำชนิดใดไม่ควรกระทำ ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมหรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับ อายุ ระดับการศึกษาและพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนาส่วนใหญ่ เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด และโดยเฉพาะในช่วงอายุ ๒ ถึง ๑๐ ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้เป็นพิเศษ ความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคลประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะเด็ก

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายความว่า การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรือดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน มีหลายประเภท เช่นการให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวมและการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น

ดังนั้น Turiel^๒ ได้สร้างทฤษฎีว่าด้วยพัฒนาการของบุคคลในการเข้าใจเกี่ยวกับกฎ-เกณฑ์ทางสังคม ได้แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ

ชั้นแรก เกิดในช่วงก่อนวัยรุ่น (๔ - ๑๑ ปี) เยาวชนจะเห็นว่ากฎเกณฑ์ของสังคมเป็นของตายตัว และแยกต่างหากจากพฤติกรรมและสังคม

ชั้นที่สอง เกิดในช่วงวัยรุ่นตอนต้น (๑๒ - ๑๓ ปี) เยาวชนปกติจะพัฒนาไปถึง คือสามารถเข้าใจความเกี่ยวข้องระหว่างกฎเกณฑ์ทางสังคมกับพฤติกรรมในกาลเทศะต่าง ๆ และกฎเกณฑ์อาจยืดหยุ่นได้ตามโอกาส

^๑ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก, จริยธรรมของเยาวชนไทย. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๓-๖.

^๒ E. Turiel. "The Development of Social Concepts: Mores, Customs and Conventions," in Moral Development: Current Theory and Research, ed., De Polma & Foley, (New York: John Wiley & Sons Inc., 1975), p. 7-38.

ขั้นที่สาม เกิดในช่วงวัยรุ่นตอนกลาง (๑๔ - ๑๖ ปี) เยาวชนรุ่นนี้จะเห็นความเกี่ยวข้องระหว่างกฎเกณฑ์ทางสังคม พฤติกรรมและสังคมในลักษณะของการรวมตัวของคนจำนวนหนึ่ง และยอมรับว่ากฎเกณฑ์ของสังคมเป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมของบุคคลกฎเกณฑ์เหล่านี้มีความสำคัญต่อคนโดยส่วนรวม เพราะจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม แม้คนบาง คนอาจจะได้รับโทษจากกฎนั้นก็ตาม

Kohlberg^๑ ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมและค่านิยมออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

<u>ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม</u>	<u>ระดับของจริยธรรมและค่านิยม</u>
ขั้น ๑ หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (๒-๗ ปี)	๑. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (๒-๑๐ ปี) คือบุคคลจะตอบสนองต่อกฎเกณฑ์ตามวัฒนธรรม จะพิจารณาอำนาจของผู้ใหญ่ที่มีอำนาจทางกายเหนือตน การตัดสินใจกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น
ขั้น ๒ หลักการแสวงหารางวัล (๗-๑๐ ปี)	๒. ระดับตามกฎเกณฑ์ (๑๐-๑๖ ปี) คือทำตามกฎเกณฑ์กลุ่มย่อยของตนโดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา มีทัศนคติที่จะปรับตัว เข้ากับความคาดหวังส่วนตัวและสังคม โดยการเลียนแบบบุคคลหรือ เลียนแบบกลุ่ม
ขั้น ๓ หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (๑๐-๑๓ ปี)	๓. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (๑๖ ปีขึ้นไป) คือบุคคลจะตัดสินใจความขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาคิดตรองซึ่งใจด้วยตนเองแล้วตัดสินใจไปตามที่เห็นว่าสิ่งใดสำคัญ สำคัญมากกว่า จะมีหลักการเป็นของตนเอง และหลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม
ขั้น ๔ หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (๑๓-๑๖ ปี)	
ขั้น ๕ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (๑๖ ปีขึ้นไป)	

^๑ L. Kohlberg, "Development of Moral Character and Moral Ideology," in Reviews of Chile Development Research, ed.M.L. Hoffman and L.W. Hoffman (Hartford: Connecticut Printers, Inc., 1964), p.384-432.

การขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

Broom และ Selznick กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องประสบตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ เป็นหลักในการปฏิบัติ ซึ่งทุกคนต้องเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนของกลุ่มนั้น ๆ วางไว้ เพื่อให้การมีความสัมพันธ์ต่อกันสามารถจะเกิดขึ้นได้ ฉะนั้น การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้บุคคลสามารถปรับตัว เข้ากับวิถีชีวิตที่เป็นระเบียบและเป็นกระบวนการที่มีอยู่ตลอดไปจนตลอดชีวิตซึ่งจะขาดเสียมิได้ โดยทั่วไปจะเริ่มเรียนตั้งแต่วัยเด็ก โดยเด็กจะเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมในชีวิตกลุ่ม (group life) และรับคุณค่าของกลุ่มที่เราช่วยด้วยในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม และเมื่อเขาร่วมกับกลุ่มใด เขาก็จะต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์และคุณค่าของกลุ่มนั้น เป็นการเรียนรู้กฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนใหม่และคุณค่าใหม่ ๆ โดยทั่วไปพ่อแม่จะเป็นผู้อบรมที่สำคัญ เพราะพ่อแม่ได้รับการอบรมมาเช่นกันว่า การเป็นพ่อแม่จะต้องมีบทบาท (role) อย่างไรต่อการเลี้ยงดูบุตร^๑

ถ้ามองในแง่ของแต่ละบุคคล การขัดเกลาทำให้มนุษย์ได้ใช้คุณลักษณะและขีดความสามารถของตน เพื่อความเจริญเติบโตและพัฒนาการของตน การอบรมสั่งสอนทำให้ின்றริยทางชีวภาพมีคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง (self) กล่าวคือ มีความรู้สึกในลักษณะประจำตัว สามารถบังคับและกำหนดพฤติกรรม สามารถรับเอาอุดมคติ คุณค่าและความประพฤติต่าง ๆ ได้ เพราะฉะนั้นการขัดเกลาจึงเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมมนุษย์และเป็นปัจจัยที่ขาดเสียมิได้ที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง คือ ความรู้สึกว่าคุณเป็นคน ซึ่งกล่าวโดยสรุปแล้วการขัดเกลาทางสังคม คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรมและการพัฒนาบุคคลิกภาพ

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมได้แก่

๑. ค่านิยมทางจริยธรรมหรือแบบแผนความประพฤติที่สังคมยอมรับ
๒. ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอด
๓. ผู้รับการถ่ายทอด

^๑ สุพิตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทย-วัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๔๐.

ตัวแทนในการขัดเกลาหรือการเรียนรู้ทางสังคม*

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและถ่ายทอด (Internalize, Transmit) จริยธรรมและค่านิยมให้แก่สมาชิกในปฐมวัย ในบางกรณีอาจจะทำหน้าที่นี้ไปจนกระทั่งสมาชิกผ่านพ้นวัยนี้ไปจนเป็นผู้ใหญ่ในสังคมด้วย พ่อแม่หรือสมาชิกผู้ใหญ่ในครอบครัว จะทำหน้าที่ปลูกฝังอบรมโดยตรง เป็นครั้งคราว หรืออาจทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่สมาชิกผู้เยาว์โดยตรงและทางอ้อม แต่มีได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะทำหน้าที่ได้เหมือนกัน และถ่ายทอดจริยธรรมค่านิยมแบบเดียวกันเสมอไป

ในกรณีของโรงเรียน โรงเรียนมีวิธีปลูกฝังจริยธรรมโดยมีหลักสูตรบทเรียนที่แน่นอน มีวิธีการปลูกฝัง ถ่ายทอดและประเมินผลอย่างมีระบบ ประการแรกนักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ค่านิยมทางจริยธรรมจากกิจกรรมนอกหลักสูตร และจากเพื่อนนักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ค่านิยมทางจริยธรรมจากกิจกรรมนอกหลักสูตร และจากเพื่อนนักเรียนด้วยกันเอง ประการที่สอง ด้วยระเบียบและเงื่อนไขของโรงเรียนที่นักเรียนต้องปฏิบัติตาม เช่นนักเรียนต้องมาโรงเรียนตรงเวลา ต้องทำงานที่ครูมอบหมายให้เสร็จด้วยตนเอง ต้องสอบแข่งขัน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ และได้รับการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมโดยไม่ต้องอาศัยหลักสูตร หรือบทเรียน จึงเป็นอิทธิพลที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ (Unintended Effects) ที่มีผลต่อการปลูกฝังค่านิยมของนักเรียนอย่างมาก

สถาบันทางศาสนานับว่าเป็นสถาบันที่รับผิดชอบโดยตรงในการปลูกฝังจริยธรรมในสังคม ทางสังคมสถาบันนี้มีอิทธิพลในการควบคุมให้คนปฏิบัติตามแบบแผนจริยธรรม โดยมีบทลงโทษด้วย ในบางสังคมแม้ว่าสถาบันนี้จะมีความผูกพันใกล้ชิดกับคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนตาย แต่ทำได้มีอิทธิพลในการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมเท่าที่ควรไม่ นั่นคือถ้าสมาชิกของสังคมไม่เข้าวัดฟังเทศน์ หรือไม่บวชเรียน การปลูกฝังค่านิยมจริยธรรมและค่านิยมโดยผ่านสถาบันนั้นก็ไม่เกิดขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* อำนวย ทะพิงค์แก, ชยันต์ วรธนะภูติ, "จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักศึกษา," วารสารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (มิถุนายน - กรกฎาคม ๒๕๒๒):

สถาบันอีกแห่งที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมคือ สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ สามารถปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมโดยตรงในลักษณะของการให้บทเรียน ซึ่งอาจจะมาในรูปของบทความ ข้อคิดเห็น นวนิยาย ภาพล้อ บทกวี บทเพลงที่ปลูกเร้าให้เกิดค่านิยมทางจริยธรรมและค่านิยม ฉะนั้น แม้ว่าหน้าที่หลักของสื่อมวลชนคือ การเสนอข่าว ส่วนการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมเป็นหน้าที่รองก็ตาม ก็ไม่ควรจะละเลยการทำหน้าที่อันสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมไปด้วย

บทบาทของสื่อมวลชนในการ เผยแพร่และปลูกฝัง ค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อเยาวชนไทย

หน้าที่หลักของสื่อมวลชน (Mass Media) มีหน้าที่โดยทั่วไป ๔ ประการ^๑ คือ

๑. การให้ข่าวสาร (Information) แก่ประชาชนผู้รับฟัง ผู้อ่านและผู้ชม เพื่อให้รับทราบข่าวสารที่เกิดขึ้นประจำวันทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๒. การให้ความบันเทิง (Entertainment) เป็นการให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟัง ผู้อ่าน ผู้ฟังหรือผู้รับชมโดยทั่วไป ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงมีภาพหรือเพลงต่าง ๆ

๓. ให้ความรู้ (Knowledge) ซึ่งมวลชนทุกประเภทจะส่งเสริมความรู้แก่ผู้อ่าน ผู้ชมและผู้ฟัง เกิดความรู้ นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต (way of life) และของครอบครัวต่อไปในอนาคตด้วย

๔. การกำหนดวัฒนธรรม (Prescription Culture) สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ ถ่ายทอดวัฒนธรรมความคิดเห็นและทัศนคติ ทำให้ประชาชนที่อยู่ในเขตที่มีทำการ (Area coverage) หรือท้องถิ่นที่สื่อประเภทนี้แพร่ไปถึง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม (Behavior) วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของมวลชน (Mass Culture) ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการสร้างเสริมความเจริญแก่ประเทศชาติที่จะพัฒนาประเทศในด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความสามัคคี ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และความมั่นคงของชาติ

^๑ บำรุง สุขพรรณ, "บทบาทของสื่อมวลชนในการเผยแพร่และปลูกฝัง ค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อเยาวชนไทย," วารสารสื่อสารมวลชน ๒ (มิถุนายน - ตุลาคม, ๒๕๒๔), หน้า ๔๔-๔๕.

วัยรุ่นเป็นวัยที่ได้ผ่านการอบรมมามากพอที่จะรู้และเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งการอบรมสั่งสอนก็จะได้จากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน เป็นต้น เป็นวัยที่เด็กจะหันสภาพของความเป็นผู้ใหญ่ และเริ่มเข้าสู่ภาวะของความเป็นหนุ่มสาว วัยรุ่นจึงเป็นเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งของการเจริญเติบโต เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ เพื่อที่จะก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว โดยเฉพาะร่างกายเปลี่ยนแปลงไปมาก มีการแปรปรวนของอารมณ์และจิตใจ ความแปรปรวนของอารมณ์เป็นสาเหตุให้เขามีพฤติกรรมแปลก ๆ

สำหรับประเทศไทยจัดได้ว่าเป็นสังคมหนึ่งที่แตกต่างจากสังคมอื่น ๆ มีผู้ให้ข้อสังเกตว่าสังคมไทยเป็นสังคมแบบไมตรีสัมพันธ์^๑ สรุปได้ว่า สังคมประภค (Socialization) แบบไมตรีสัมพันธ์มีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล (บิดา มารดา บุตร) เป็นแบบไม่ค่อยมีเหตุผล ใช้อารมณ์เป็นส่วนใหญ่
๒. การฝึกความมีวินัยใช้อารมณ์และการเขินตูด่า เป็นสำคัญ
๓. ผู้เยาว์ไม่สามารถสรุปหลักเกณฑ์เพื่อยึด เป็นค่านิยมของตนเองว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควร ประพฤติปฏิบัติ จึงมักไม่ค่อยเกิดวินัยในตนเองและความรับผิดชอบ
๔. ไม่ส่งเสริมให้ผู้เยาว์แสวงหาความรู้จากสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้า เพราะไม่ชอบเด็กชน
๕. ไม่ชอบให้ผู้เยาว์ถาม เพราะรำคาญ
๖. ผู้ใหญ่ชอบทำอะไร ๆ ให้ผู้เยาว์จนโต และไม่ส่งเสริมให้เด็กช่วยตนเอง
๗. ไม่ส่งเสริมให้ผู้เยาว์ตัดสินใจด้วยตนเอง ผู้ใหญ่พยายามตัดสินใจให้เพราะถือว่ามีประสิทธิภาพมากกว่า อาบน้ำร้อนมาก่อน
๘. แก้ปัญหาเด็กร้องไห้ด้วยการอุ้มการเอาอกเอาใจมากเกินไป
๙. ไม่ส่งเสริมให้ผู้เยาว์มาสังสรรค์กับผู้ใหญ่

^๑ วีรยุทธ วิเชียรโชติและคณะ, รายงานสรุปความก้าวหน้าของผลงานวิจัยโครงการวิจัยความเกรงใจในคนไทย (ประจำปี ๒๕๑๒ - ๒๕๑๔), หน้า ๔-๕. (ยึดสำเนา).

การสื่อสารกับการขัดเกลา หรือการเรียนรู้ทางสังคม

การสื่อสาร (Communication) เป็นกระบวนการถ่ายทอดสาร จากผู้ส่งไปยังผู้รับ โดยผ่านช่องทาง ซึ่งสามารถนำสารไปถึงผู้รับ^๑ และจากกระบวนการดังกล่าว การสื่อสารจึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของบุคคล ซึ่งอาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป^๒ นอกจากนี้การสื่อสารยังมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงด้วย คือ เมื่อใดก็ตามที่คนเริ่มทำการสื่อสารกับบุคคลอื่น การเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดขึ้นไม่มากก็น้อย โดยเฉพาะในสิ่งที่เกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนการกระทำของคน^๓ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลก็ย่อมมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงในระดับสังคมอยู่บ้าง เพราะระบบสังคมย่อมประกอบและดำเนินไปด้วยบุคคลซึ่งมีปฏิริยาสัมพันธ์กัน การสื่อสารมีความสัมพันธ์กับการขัดเกลาทางสังคมในเรื่องค่านิยมอย่างใกล้ชิดจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป โดยเฉพาะที่กล่าวว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมก็คือ กระบวนการสื่อสารนั้น สนับสนุนแนวความคิดในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะกระบวนการขัดเกลาทางสังคมนั้น ย่อมดำเนินกระบวนการไปได้ด้วยตัวแทน (agents) ของกระบวนการ ซึ่งเมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งลงไปจะเห็นว่า การทำหน้าที่ของตัวแทนทั้งหลายก็เป็นไปด้วยการสื่อสารนั่นเอง

^๑ Everett M. Rogers, Communication of Innovations, (New York: The Free Press, 1971), p. 11.

^๒ W. Schramm and D. Roberts, The Process and Effect of Mass Communication, (Urbana: University of Illinois Press, 1971), p. 13.

^๓ ศิริชัย ศิริกายะ, "การสื่อสาร". ใน มนุษย์กับสังคม, สุจิต บุญบงการ, ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาฯ, ๒๕๒๐), หน้า ๑๑๓ - ๑๓๘.

การสื่อสารภายในครอบครัวกับการขัดเกลาหรือการเรียนรู้ทางสังคมในเรื่องค่านิยม

Kelman ว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลทางธรรมชาติของสังคม และความแตกต่างในพฤติกรรมของแต่ละบุคคล เป็นไปตามสภาพสังคมนั้น อีกนัยหนึ่งคือ อิทธิพลของสังคม หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของสังคมนั้น ๆ^๑

Hollander ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าโอกาสในการสนองตอบในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และเป็นไปตาม "อุปนิสัยการปกครองในครอบครัว (Habit Family Hierachy)" คือ การได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว^๒

ต่อมา McLeod และคณะ พบว่า การขัดเกลาทางสังคมต่าง ๆ อาจนำไปสู่การพัฒนาความเข้าใจการเรียนรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งข่าวและเป้าหมายของการสื่อสาร การที่จะลดความสนใจต่อแหล่งข่าวและเพิ่มทัศนคติต่อเป้าหมาย เป็นทางที่จะพัฒนาให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น ในการวัดการขัดเกลาทางสังคมมีผู้วิจัยพบว่าเป็นความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการยอมรับและแบบฉบับการเลี้ยงดูของพ่อแม่^๓

^๑ H. C. Kelman, "The Role of the Group in the Induction of Therapeutic Change," The International Journal of Group Psychotherapy 13 (1963): P. 399-432. Quoted in H.S. Eswara, Family Communication Patterns and Attitude Change (Mysore: University Printing Press, 1974), p. 1 - 2.

^๒ E. I. Hollander, Principles and Methods of Social Psychology. (New York: Oxford University Press, 1967), p. 201, quoted in, *ibid.*, p. 3.

^๓ J. M. McLeod, E. Hurburg, and K.O. Price, "Socialization Liking and Yeilding of Opinions in Imbalanced Situations," Sociometry (1966) p. 197-212. quoted in. *ibid.*, p. 4.

Hess และ Shipman พบว่า กระบวนการเรียนรู้จะขยายมากขึ้น ขึ้นอยู่กับระบบควบคุมในครอบครัว ซึ่งก่อให้เกิดปฏิกิริยาและความคิดหลายระบบกว้างขึ้นและการขยายมากขึ้นนี้จะถูกจำกัดโดยระบบควบคุมของแต่ละรูปแบบครอบครัว รูปแบบการสื่อสารครอบครัวมีผลตามความสามารถของเด็กที่จะเผชิญกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ภายนอกครอบครัว เช่น กิจกรรมในโรงเรียน, กิจกรรมสาธารณะ การใช้สื่อมวลชน การเรียนรู้ทางสังคมและการเมือง^๑

McLeod และ Chaffee ได้มุ่งความสนใจไปที่สถานการณ์การสื่อสารในครอบครัวมาก เขาได้วิจัยพบทฤษฎีรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวขึ้น และถูกนำมาใช้มากในเรื่องการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง การขัดเกลาทางสังคม เขาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกทุกรูปแบบจะก่อให้เกิดบรรทัดฐาน (norms) เกี่ยวกับทิศทางเนื้อหาและความตั้งใจจริงของการสื่อสารในเรื่องจุดประสงค์และความคิด และยังเสนอต่อไปว่า "รูปแบบการสื่อสารจะคงที่ในระยะเวลาดึงเท่านั้น และไม่คงที่ในกรณีที่มีหัวข้ออื่น ๆ เข้ามา" สิ่งที่เขาพบนี้ทำให้รู้ว่า ความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างการเรียนรู้ในการติดต่อสื่อสารภายในครอบครัว จะนำมาทำนายการติดต่อสื่อสารภายนอกครอบครัวได้^๒

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว (Family Communication Patterns)

หมายถึงโครงสร้างและกระบวนการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น บิดา - มารดา สามี - ภรรยาและบุตรธิดา ถือว่าเป็นแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคลสองคน เช่น บิดากับบุตร

^๑ R. D. Hess, and V. C. Shipman, "Early Experience and The Socialization of Cognitive Modes in Children," Child Development 35 (1965) p. 869-886. quoted in. *ibid.*, p. 5.

^๒ J. M. McLead, S. H. Chaffee, and D. B. Wachman. "Family Communication an Update Report," paper presented to the Theory and Methodology Division, Association for Education in Journalism, (Colorads: Boulder, 1976), p. 197-212. quoted in, *ibid.*, p. 6.

หรือสามีกับภรรยา หรือเป็นการวิเคราะห์การสื่อสารในระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) แทนที่จะเป็นระดับบุคคลโดยเดี่ยว (Individual Level)^๑

การวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับครอบครัวเท่าที่ผ่านมาส่วนใหญ่ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีลักษณะอย่าง เดียว คือ ยึดถืออำนาจและความเคารพยำเกรง เป็นเกณฑ์ ตัวอย่าง เช่น ผู้ที่อาวุโสหน่อยจะต้องให้ความเคารพ เชื้อเพลิงผู้ที่อาวุโสมากกว่า มีเช่นนั้นจะถูกลงโทษ การวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับการสื่อสารในระยะหลังโดย McLeod และ Chaffee พบว่ามีลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวอีกแบบหนึ่ง ซึ่งยึดถือ เอาแนวความคิดและ เหตุผล เป็น เกณฑ์ อาทิเช่น ผู้ที่อาวุโสน้อยกว่าอาจโต้เถียงปัญหากับผู้ที่อาวุโสมากกว่าได้ ไม่จำเป็นต้องนับถือ เชื้อเพลิงเสมอไป

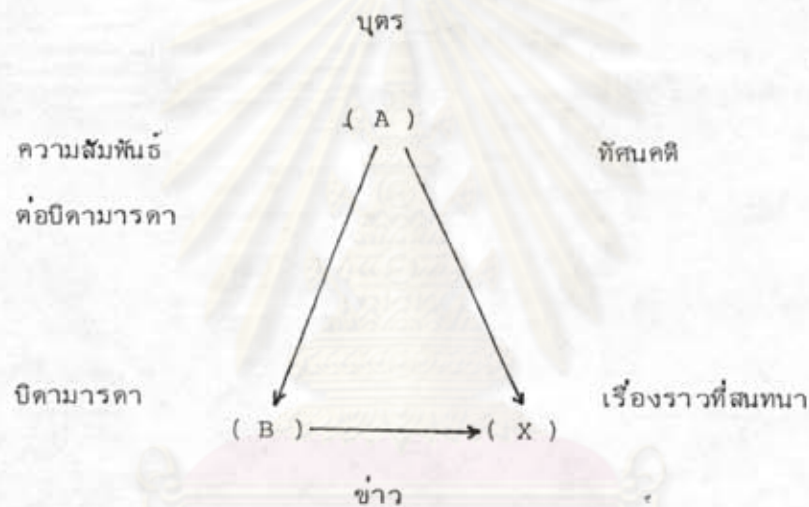
จากการค้นพบนี้เอง McLeod และ Chaffee ได้เสนอว่าความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีลักษณะสองแบบตามที่อธิบายแล้ว เขาเรียกแบบความสัมพันธ์ทั้งสองว่า socio - orientation และ concept - orientation ในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ได้แก่แบบครอบครัวที่เป็น socio - orientation จะอบรมให้เด็กรักษาความสามัคคีและกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับบิดามารดาและบุคคลอื่นในครอบครัว เด็กจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงการโต้เถียง ระวังความโกรธ หรือกระทั่งยอมถนอมในการถกเถียงปัญหาเพื่อมิให้มีการขัดแย้งหรือความยุ่งยากเกิดขึ้น แบบครอบครัวที่เน้น concept - orientation จะสนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็นของตนเอง และรู้จักโต้แย้งความเชื่อหรือความเห็นของคนอื่น เด็กมักจะร่วมถกเถียงปัญหาเกี่ยวกับบิดามารดาหรือบุคคลอื่นเป็นประจำ และรู้จักชั่งปัญหาอย่างรอบคอบ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ S. H. Chaffee, J. M. McLeod and D. V. Wackman, "Family Communication Patterns and Adolescent Political Participation," in Socialization to Politics: A Reader, ed. Jack Dannis (New York: John Wiley & Sons Inc., 1973), p. 349-364.

McLeod และ Chaffee พบว่าลักษณะของความสัมพันธ์ทั้งสองดังกล่าว แยกต่างหาก เป็นอิสระไม่เกี่ยวข้องกัน อีกนัยหนึ่งความสัมพันธ์ socio และ concept - orientations เป็น "มิติ" (dimension) ที่ไม่ขึ้นต่อกัน

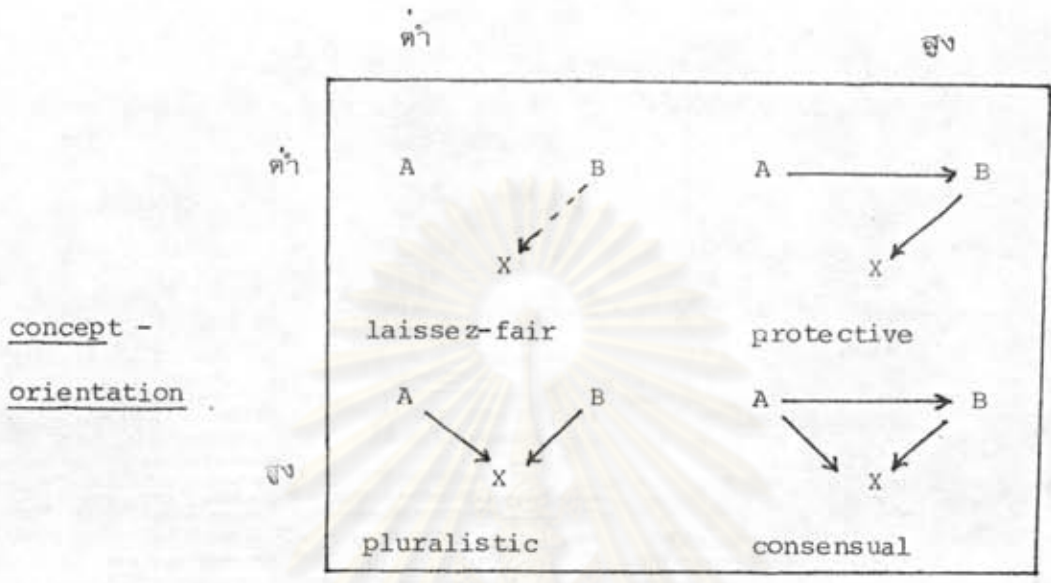
McLeod และ Chaffee อาศัยแบบโครงสร้าง A-B-X Coorientation ของ Newcomb แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร อักษร A หมายถึงบุตร B หมายถึงบิดามารดา และ X หมายถึงประเด็น เรื่องราวที่สนทนากัน แบบโครงสร้าง A-B-X ของ Newcomb^๑

มิติ socio - orientation จะเน้นหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่าง A-B ส่วนมิติ concept-orientation จะเน้นหนักที่ความสัมพันธ์ A-X แม้แนวความคิดเห็นเกี่ยวกับมิติแต่ละด้านจะเป็นแบบต่อเนื่องแต่อาจแยกออกได้เป็นสองส่วนเท่า ๆ กัน รวมทั้งหมดเป็นกรอบสี่เหลี่ยมเล็กได้สี่รูป แต่ละรูปแสดงถึงแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวที่แตกต่างกัน

^๑ T. M. Newcomb, "Varieties of International Attraction," in Group Dynamics; Research and theory, eds. D. Cartwright and A. Zander 2nd ed. (New York: Harper & Row, 1960), pp. 104-119 quoted in H. S. Eswara, Family Communication Patterns and Attitude Change, *ibid.*, p. 5.

แบบการสื่อสารในครอบครัว
socio-orientation

แบบความสัมพันธ์ในครอบครัวมีดังนี้

แบบแรกเรียกว่า laissez faire ไม่ได้เน้นหนักถึงความสัมพันธ์มิติใดมิติหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็น socio หรือ concept-orientation เด็กไม่ได้ห้ามว่าจะเสียดผู้ใหญ่ไม่ได้ และขณะเดียวกันก็ไม่มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่น

แบบครอบครัวที่สองเรียกว่า protective เน้นหนักที่มีมิติ socio-orientation (A - B) คืออบรมให้เด็กมีความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่และรักษาความเสมอภาค เกือบภายในครอบครัว แบบนี้ไม่คำนึงถึงแนวความคิดตามมิติ concept-orientation เด็กจะถูกขัดขวางมิให้เสียดผู้ใหญ่และรับทราบความขัดแย้งจากฝ่ายตรงข้าม

แบบที่สามเรียกว่า pluralistic ตรงข้ามกับแบบที่สองโดยเน้นหนักที่มีมิติ concept-orientation (A - X) คือสนับสนุนความคิดแปลกใหม่ของเด็ก แม้จะเป็นการขัดแย้งกับผู้ใหญ่ก็ตาม ฉะนั้นเด็กมีอิสระเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็นของตัวเองและถกเถียงปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัว

แบบครอบครัวสุดท้าย เรียกว่า consensual เป็นแบบผสมมีลักษณะตรงข้ามกับแบบที่ ๑ คือเป็นการออมชอมหรือประนีประนอมระหว่างมิติที่สอง socio และ concept-orientations

(A-B) และ (A-X) ในครอบครัว แบบนี้เด็กอาจได้รับการสนับสนุนให้แสดงความเห็น แต่ต้องไม่เป็นการกระทบกระเทือนถึงความสมานกลมเกลียวภายในครอบครัว

ลักษณะแบบการสื่อสารในครอบครัวดังที่กล่าวมาแล้ว และมีการอบรมในครอบครัวทั้ง ๒ แบบ ดังนี้

๑. แบบเน้น socio-orientation พ่อแม่จะอบรมให้มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ มีความกลมกลืนในสังคม เคารพอำนาจในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ได้เถียงผู้อาวุโสและผู้มีประสบการณ์มากกว่าไม่ท้าทายผู้อื่น หลีกเลี่ยงการทำให้เกิดความยุ่งยากมากที่สุด เด็กที่ได้รับการอบรมจากครอบครัวประเภทนี้ ได้เรียนรู้ให้เกี่ยวข้องและเชื่อฟังแหล่งข่าวมาก และเด็กจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการควบคุมของพ่อแม่ในเรื่องการแสดงออกทางด้านสังคม ศาสนา การถูกทำโทษและผลกระทบด้านอื่น ๆ^๑

๒. แบบเน้น concept-orientation พ่อแม่จะอบรมเน้นให้เด็กได้เรียนรู้เข้าใจการแสดงออกของบุคคลต่าง ๆ มีเหตุผลในการโต้เถียงกับผู้อื่น มีการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจด้วยตนเอง ย้ำความกลมกลืนต่อผู้อื่นน้อย สนใจแหล่งข่าวน้อยแต่มีการหาข้อมูลเนือหามากกว่าเพื่อการตัดสินใจและทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และเด็กจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลกระทบทุกด้าน^๒

บทบาทของการสื่อสารภายในครอบครัวมีอิทธิพลสำคัญต่อการขัดเกลาทางสังคมและยังเป็นตัวเชื่อมอย่างสำคัญในการสื่อมวลชนอีกด้วย ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อทัศนคติและพฤติกรรมในสังคม เป้าหมายและวิธีที่ได้เรียนรู้มาในการสื่อสารภายในครอบครัวจะทำให้บุคคลเข้าใจต่อสภาพในสังคมต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในเรื่องต่าง ๆ การสนองตอบจะขึ้นอยู่กับความสนใจในแหล่งข่าวและปริมาณข่าวสารในแต่ละบุคคลที่มีพื้นฐานการสื่อสารในครอบครัวแตกต่างกัน

^๑ H. S. Eswara, Family Communication Patterns and Attitude Change, p. 8-9.

^๒ Ibid., p. 9-10.

Sears, McCoby และ Levin ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ความรักของบิดามารดา เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาจริยธรรมในเด็ก ถ้าช่วงแรกเกิดเด็กได้รับความรักความอบอุ่น โดยได้รับการบำบัดความต้องการต่าง ๆ ทางร่างกายอย่างเพียงพอ เด็กจะมีความรู้สึกพอใจและมีความสุข ความรู้สึกนี้จะเกิดขึ้นทุกครั้งที่มีผู้มาบำบัดความต้องการให้เด็ก จนในที่สุดบำบัดความต้องการให้เด็ก จะกระตุ้นให้เด็กมีความพอใจ และมีความสุขเมื่อได้อยู่ใกล้ชิดคน ในขณะที่ผู้เลี้ยงดูอยู่ใกล้ชิดกับเด็กนั้น เขาก็ได้อบรมสั่งสอนเด็กและได้แสดงลักษณะต่าง ๆ ให้เด็กเลียนแบบโดยเขาไม่รู้สึกตัวจนกระทั่งเมื่อเด็กห่างเหินจากผู้เลี้ยงดู เด็กจะเกิดความว้าวุ่นและวิตกกังวล เด็กจะสามารถแกะความรู้สึกนี้ของตนได้ ด้วยการแสดงลักษณะและการกระทำที่คล้ายคลึงกับผู้เลี้ยงดู เป็นเครื่องทดแทนตัวผู้เลี้ยงดูเอง ฉะนั้นการทำตามคำสั่งสอนของผู้เลี้ยงดู หรือเลียนแบบลักษณะอย่าง ๆ ของผู้เลี้ยงดู จะทำให้เด็กเองรู้สึกพอใจและมีความสุข เด็กจึงทำเช่นนี้บ่อยครั้งจนคิดเป็นนิสัยได้ ตามทฤษฎีของ เซียร์สและคณะนี้ เด็กจะต้องเรียนรู้ที่จะเกิดความรักความพอใจในผู้เลี้ยงดูตน ก่อนที่เด็กจะยอมรับการถ่ายทอดลักษณะทางสังคมจากบุคคลนั้น นอกจากนี้เด็กจะต้องเกิดความรักในผู้เลี้ยงดูตนเป็นอันดับแรก ก่อนที่จะสามารถรักบุคคลอื่น ๆ และยอมเลียนแบบคนอื่น ๆ ต่อไป ฉะนั้นการทำตามกฎเกณฑ์ของศาสนา และการปฏิบัติตามกฎหมาย จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าเด็กไม่ยอมทำตามกฎเกณฑ์ภายในบ้าน เสียก่อน^๑

ส่วนดวงเดือน พันธุมนาวิน เมื่อประมวลผลการศึกษาภาคสนามในประเทศไทยแล้ว พบว่าเด็กและวัยรุ่นไทยที่ได้รับความรักจากผู้เลี้ยงดูมาก มีลักษณะความรับผิดชอบ วินัยทางสังคม และความเอื้อเฟื้อสูงกว่าเยาวชนที่ได้รับความรักน้อยอย่างเชื่อมั่นได้^๒

ศูนย์วิทยพัทยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ R. R. Sear, E.E. McCoby and H. Lewin, Patterns of Child Rearing (Evanston, Illinois: Row, Peterson Inc., 1957), p. 312.

^๒ ดวงเดือน พันธุมนาวิน, "วิธีอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะเด็กไทยตอน ๒: ลักษณะความเป็นพลเมืองดี," วารสารคหเศรษฐศาสตร์ ๑๐ (๒๕๑๔): ๑๖-๒๕.

นอกจากนี้ นักทฤษฎีและผู้ค้นคว้าทางด้านจริยธรรมส่วนมากจะ เชื่อว่าประสพการณ์ของ เด็กที่มาจากครอบครัวฐานะต่าง ๆ ย่อมจะแตกต่างกัน จึงได้แบ่งบรรยากาศการ เลี้ยงดูที่เด็กได้รับ จากครอบครัวดังนี้^๑

๑. แบบอัตตาศิปไตย (Authoritarian)

บิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่ทำเลี้ยงครอบครัว มีอำนาจเด็ดขาดในการตั้ง เป้า- หมายของครอบครัวและกฎเกณฑ์ และให้ทุกคนปฏิบัติตาม มารดารับผิดชอบงานบ้านทุกอย่างตลอด จนการอบรมเลี้ยงดูบุตร การตัดสินใจในครอบครัว เป็นหน้าที่ของบิดาหรือทั้งบิดามารดา เท่านั้น บุตรไม่มีส่วนออกเสียงด้วย ความต้องการของบุตรไม่ได้รับการพิจารณาและตอบสนอง เสมอไป บิดามารดาไม่แสดงความรักใคร่บุตร ความเอาใจใส่ต่อกันมีน้อย ทุกคนปฏิบัติตามภารกิจของครอบครัว ตามหน้าที่ แทนที่จะทำด้วยความรักความเห็นใจบุตรไม่ได้รับอนุญาตให้ออกไปไกลจากบ้านจนกว่า จะพ้นวัยรุ่น นับหนาการระหว่าง เด็กหญิงและ เด็กชายแยกกัน บิดามารดาและบุตรอาจมีนับหนาการ ร่วมกัน

ผลของการ เลี้ยงดูในครอบครัวที่มีบรรยากาศแบบอัตตาศิปไตย คือ เด็กมักจะขาดความ สัมพันธ์อันใกล้ชิดกับบิดามารดา ขาดความรู้สึกอบอุ่น มั่นคงปลอดภัย และการที่ปฏิบัติตามคำสั่งบิดา มารดาเป็นประจำ ทำให้ขาดความคิดริเริ่มและความเชื่อมั่นในตัวเอง อาจซีซลาดไม่กล้าเป็นตัว เอง และในบางเรื่องก็ไม่สามารถจะพึ่งพาตนเองได้ เพราะไม่เคยฝึกตัดสินใจโดยตนเองหรือ โดยที่ผู้ใหญ่คอยแนะแนวให้ แต่ก็มีส่วนที่ผู้บ่าวังคือสามารถสำรวจตนได้ดี ไม่ฝ่าฝืนระเบียบกฎ- เกณฑ์ อ่อนน้อม เคารพและ เชื่อฟังผู้ใหญ่

๒. แบบตามใจท่าน (Laissez-faire)

บิดามารดาต่างก็ไปกันคนละทางตามความชอบของตน ไม่สนใจในกันและกัน และใน บุตรเท่าที่ควร บิดามารดาเชื่อว่า "เด็กจะดีดีเอง จะชั่วชั่วเอง" เจตคติเช่นนี้ทำให้เกิดความ คิดว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนบุตรให้ประพฤติในสิ่งที่ควรประพฤติ เวลาปัญหาเฉพาะ หน้าเกิดขึ้นในตอนที่บุตรยังตัดสินใจไม่เป็น ก็ไม่ช่วยให้รู้ว่าอะไรผิดชอบชั่วดี อะไรควรทำ ไม่ควรทำ

^๑ สมาคมคห เศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, ครอบครัวสัมพันธ์, หน้า ๑๑๓-๑๑๔.

อย่างไร เพราะเหตุใด ถ้าเด็กโตขึ้นเสียคน ก็ถือว่าเป็นกรรมของเด็กเอง และต้องการความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่นที่ตนโชคร้าย เช่นนั้น บิดามารดาเช่นนี้อาจใช้อำนาจรุนแรงกับเด็ก โดยเฉพาะครอบครัวหาเข้ากันคำมักลงโทษ เด็กรุนแรงและปราศจากเหตุผล เพราะมองไม่เห็นความผิดของตน จึงไม่โทษโทษที่บุตรนำความลำบากมาให้ เด็กที่เติบโตขึ้นมาในบรรยากาศเช่นนี้ จะรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่นจากบิดามารดา มองไม่เห็นความผิดของตน มักจะมองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจผู้อื่น ไม่เชื่อว่ามีบุญคุณรวม ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้หรือรับการฝึกฝนให้มีคุณธรรม ความดีต่าง ๆ ขาดความขยันขันแข็ง ระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ การช่วยเหลือในการศึกษาเล่าเรียน ความเสียสละ ฯลฯ ถ้าเป็นเด็กในครอบครัวชั้นสูง บรรยากาศเช่นนี้จะทำให้เด็กตามใจตนเอง เมื่อโตขึ้นหมดความมีของบิดาแล้ว ก็ยากที่จะทำได้

๓. แบบเสรีประชาธิปไตย (Democratic)

บิดามารดาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รับผิดชอบร่วมกันในการอบรมเลี้ยงดูบุตรและในภารกิจอื่น ๆ ของครอบครัว การตัดสินใจใด ๆ ในครอบครัวเกิดขึ้นจากการตกลงเห็นชอบของสมาชิกทุกคน โดยถือความสุขของส่วนรวมเป็นใหญ่ บุตรมีโอกาสใช้ความสามารถอย่างเต็มที่และรับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ ของครอบครัวมีโอกาสให้หัดคิด ริเริ่มและตัดสินใจในเรื่องจากเล็กไปหาใหญ่ บิดามารดาสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก ให้ความรัก ความเอาใจใส่และจัดสิ่งแวดล้อมทางกายเพื่อให้บุตรเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ บุตรได้รับอนุญาตและได้โอกาสที่จะสมาคมคบหากับเพื่อน ในสายตาของบิดามารดาเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทุกคนมีส่วนได้ออกเสียงและให้ความคิดเห็น ซึ่งถ้าเกิดขัดแย้งกันขึ้น ก็เป็นโอกาสให้แต่ละคนได้ฝึกการใช้เหตุผลโต้แย้ง เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูในบรรยากาศเช่นนี้ น่าจะเติบโตขึ้น เป็นบุคคลที่เหมาะสมกับการปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตย

งานวิจัยที่เกี่ยวกับค่านิยม

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ นิภา พงศ์วิวัฒน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาปัญหาทางสังคมของเด็กวัยรุ่นตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในส่วกลาง" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาปัญหาด้านการ เมือง ศาสนา วัฒนธรรมและสัมพันธ์ภาพของเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมในส่วกลาง กลุ่มประชากรที่ศึกษาเป็นนักเรียนชาย หญิงอายุ ๑๓-๑๖ ปี จำนวน ๓๑๖ คน ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๓ ปีการศึกษา ๒๔๕๔ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด

กรมสามัญศึกษาจำนวน ๔ โรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดในภาคกลาง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง มีลักษณะเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า ผลการวิจัยพบว่า เด็กวัยรุ่นตอนต้นมีปัญหาด้านการเมือง ศาสนาและวัฒนธรรมมากเป็นอันดับ ๑ ด้านสัมพันธภาพกับบุคคลภายนอกมาเป็นอันดับ ๒ ด้านสัมพันธภาพกับบุคคลในครอบครัวเป็นอันดับ ๓ ด้านเศรษฐกิจและการศึกษาเป็นอันดับสุดท้าย และพบว่าปัญหาที่เด่นที่สุดคือ ไม่ชอบทำตามความคิดเห็นของผู้ใหญ่ เพราะผู้ใหญ่ไม่ฟังความคิดเห็นของเด็ก ไม่กล้าแสดงออกเพราะจากประสบการณ์ อยากให้วัฒนธรรมไทยคงอยู่ แต่ไม่รู้ว่าต้องทำอะไร ไม่ทราบว่าจะวัฒนธรรมตะวันตกคืออะไร และทำให้เกิดเสียหายแก่วัฒนธรรมไทยอย่างไร^๑

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ สุรพล นาควานิช ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวัง วิธีการศึกษาผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้สำรวจพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน ๑๐ คุณลักษณะ จริยธรรมได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวทีก การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัดและออมทรัพย์ ความยุติธรรมและความสุจริต โดยสร้างแบบสอบถามในแบบกำหนดสถานการณ์ขึ้น และมีตัวเลือกที่จะปฏิบัติต่อสถานการณ์ที่ตนเลือกตามเกณฑ์การจัดระดับชั้น จริยธรรมของพุทธปรัชญา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ปีการศึกษา ๒๕๒๐ จากจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวม ๑๗ โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น ๖๔๐ คน การวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าร้อยละในแต่ละสถานการณ์ และในแต่ละคุณลักษณะ จริยธรรม เปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวังด้วยการทดสอบ ไค-สแคว์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๑ ผลการวิจัยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในจริยธรรมชั้นที่ ๓ และที่ ๔ และแตกต่างจากเกณฑ์ที่คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และพบว่าโดยส่วนรวมแล้ว นักเรียนมีพฤติกรรม

^๑ นิภา พงศ์วิรัตน์, "การศึกษาปัญหาทางสังคมของเด็กวัยรุ่นตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนกลาง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๔๒.

ทางจริยธรรมอยู่ในสภาพที่น่าพอใจ ๔ คุณลักษณะ เรียงตามลำดับดังนี้ ความกตัญญูตเวที
 ความเสียสละ การประหยัดและออมทรัพย์ และควมมีเหตุผล และยังอยู่ในสภาพที่ไม่น่าพอใจ ๖
 คุณลักษณะ เรียงตามลำดับดังนี้ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ สุจริต ความรับผิดชอบ
 ความสามัคคี ความอดสาหะและความยุติธรรม^๑

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ Denis Donald Dougherty ได้วิจัยเรื่อง "Differential
 Acceptance of Normative Values Among Adolescents in Missouri Schools."
 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาค่านิยมของเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมในรัฐมิสซูรี ในเรื่องความเป็น
 มิตร ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ศิลธรรมและความรับผิดชอบ ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนเกรด
 ๘ และเกรด ๑๒ จำนวน ๑,๗๒๐ คน โดยแยกตัวแปรออกเป็นเพศ ชั้น ศาสนา ความถนัดทางการ
 เรียน โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Adolescent Character and Personality กับ Student
 Values Survey ใช้คำถามมาตราส่วนประเมินค่าแบบ Likert ผลการวิจัยพบว่า ค่านิยม
 ความเป็นมิตร ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ศิลธรรม และความรับผิดชอบได้รับเลือกในอันดับสูงใน
 วัยรุ่นที่เรียนในเกรดสูง และค่านิยมเหล่านี้ของนักเรียนวัยรุ่นจากโรงเรียนที่วัดเป็นผู้อุปการะมีระดับ
 สูงกว่าวัยรุ่นในโรงเรียนรัฐบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ค่านิยมทั้ง ๕ ชนิดนี้ นักเรียน
 หญิงมีความคงที่แน่นอนกว่านักเรียนชาย ค่านิยมทางศีลธรรมของวัยรุ่นที่นับถือศาสนาิกายคาทอลิก
 มีค่านิยมสูงกว่านิกายโปรเตสแตนต์ ค่านิยมความเป็นมิตร ซื่อสัตย์ ศิลธรรม และความรับผิดชอบ
 มีสูงมากในวัยรุ่นที่ประสบผลสำเร็จในด้านการเรียนและค่านิยมทาง ความซื่อสัตย์ ความเป็นมิตรของ
 วัยรุ่นที่มาจากนอกเมืองจะสูงกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในเมือง และผู้วิจัยได้สรุปว่า สภาพที่อยู่อาศัย การมี
 ทั้งบิดามารดา หรือบิดามารดาแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในค่านิยม เหล่านี้
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^๒

^๑ สุรพล นาควานิช, "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่
 ที่ ๓ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิททยาลัย เกษตรศาสตร์,
 ๒๕๒๑), หน้า ๒๑.

^๒ Daugherty, Donis Danald, "Differential Acceptance of Normative
 Values Among Adolescents in Missouri Schools," Dissertation Abstracts,
 (July, 1966): 110.

งานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารและการขัดเกลาทางสังคม

Hoffman เชื่อว่าอิทธิพลของครอบครัวที่แผ่มาถึงเด็กนั้น ส่วนมากแล้วจะผ่านวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากผู้ปกครองนั่นเอง^๑

Symond ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการยอมรับลูก เปรียบเทียบกับการปฏิเสธของลูกพบว่า ลูกที่พ่อแม่ให้การยอมรับจะเป็นผู้ที่เพื่อนฝูงรักใคร่และให้การยอมรับเป็นอย่างดี ชอบเข้าสังคม สนใจการทำงานมีเพื่อนมาก มองโลกในแง่ดี ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น ปรับตัวได้ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความเข้าใจตัวเองเป็นอย่างดี รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความอบอุ่นปลอดภัย ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวความคิดของ^๒

Hurlock ที่ว่าพ่อแม่ที่ยอมรับเด็ก คือ ให้ความรัก ความสนใจ สร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในบ้าน และเห็นความสำคัญของเด็ก ผลที่ตามมาคือ ทำให้เด็กเป็นคนที่ให้ความร่วมมือเป็นมิตร ซื่อสัตย์ มีอารมณ์มั่นคง ระวัง มีความรับผิดชอบระมัดระวังรักษาทรัพย์สินสมบัติส่วนรวมเท่า ๆ กับของตนเอง มีความตรงไปตรงมา ไว้วางใจได้ และสามารถเผชิญกับชีวิตด้วยความมั่นใจ มองตนเองได้อย่างตรงกับความเป็นจริง^๓

Mussen พบว่า แบบแผนของครอบครัวหรือวิธีการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อเด็กจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาของเด็กโดยตรง การศึกษาของสถาบัน Fels พบว่า เด็กที่มาจากบ้านที่เป็นประชาธิปไตยจะมีลักษณะเด่นในเรื่องการเป็นผู้นำ กิจกรรมต่าง ๆ ความมั่นใจ การอบรมเลี้ยงดู

^๑ M. L. Hoffman, "Moral Development," in Carmichael's manual of Child Development, ed. P.H. Mussen. Vol 2, 3rd ed., (New York: John Wiley & Sons Inc., 1970), p. 261-360.

^๒ Percival Mallon Symonds, The Psychology of Parent-Child Relationship (New York: Appleton Century, 1939), p. 283-285.

^๓ Elizabeth B. Hurlock, Child Development (New York: McGraw-Hill Book Company, 1964), p. 661.

แบบประชาธิปไตยจึงเป็นการสร้างความอบอุ่นให้กับเด็ก สร้างสรรค์อารมณ์ที่มั่นคง ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ความอยากรู้อยากเห็น และมักจะต้องต้านกับการใช้อำนาจของผู้อื่น ในทางตรงกันข้าม เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อ-แม่ที่เข้มงวดกวดขันมีกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด ไม่ให้อิสระแก่เด็ก เด็กจะมีลักษณะเงียบขรึม ซื่อาย ไม่มั่นใจในการเข้าสังคมไม่กล้าแสดงออก และขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์^๑

Simmond ได้ศึกษาค้นคว้าถึงวิธีการเลี้ยงดูของพ่อแม่ ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุตรดังนี้คือ^๒

๑. พ่อแม่ที่ปล่อยปละละเลยบุตร บุตรจะมีลักษณะเป็นคนก้าวร้าว เจ้าคิด เจ้าค้น ชอบพูดปด ลักเล็กขโมยน้อย หนีโรงเรียนเป็นประจำ
๒. พ่อแม่ที่ประคบประหงมบุตรมากเกินไป บุตรจะมีลักษณะเป็นคนไม่ให้ความร่วมมือ ฟังตนเองไม่ได้ ไม่มีความมั่นใจในตนเองต้องพึ่งคนอื่นอยู่ เสมอ
๓. พ่อแม่ที่มีอำนาจเหนือบุตร บุตรจะเป็นคนเจ้าระเบียบ สุภาพเรียบร้อยอยู่ในโอวาท สามารถปรับตัวเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดี ว่านอนสอนง่าย สงบเสงี่ยม ซินอยู่กับผู้มีอำนาจ ขาดความคิดริเริ่ม
๔. พ่อแม่ที่ยอมจำนนต่อบุตร บุตรจะขาดความรับผิดชอบ ไม่อยู่ในโอวาทเห็นแก่ตัว ท้อถอยและทำอะไรตามใจชอบ

ละม้ายมาศ ศรีศักดิ์และจรรยา สุวรรณพิศ แห่งสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้า เรื่องเด็ก ได้ศึกษาอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก พบว่าพ่อแม่มุ่งหวังอย่างยิ่งที่จะให้ลูกแสดงความสามารถ เชื่อฟังผู้ใหญ่ ทำตามคำสั่ง และความต้องการของพ่อแม่ การอบรมเช่นนี้มีผลโดยตรงที่ทำให้ผู้ใหญ่ได้รับความสะดวกสบายในการอบรมเด็ก เป็นการรักษาสัมพันธภาพ

^๑ P. H. Mussen, The Psychological Development of Child.
(Angleword: Chiffs, 1963), p. 71-72.

^๒ Simmond อ้างจาก ศิริพร หลิมศิริวงศ์, "ปัญหาทางครอบครัวที่ทำให้เด็กต้องมาอยู่ในสภาพพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ก.ศม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, ๒๕๑๑), หน้า ๒๔.

ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ช่วยให้เด็กมีการเกรงใจผู้อื่น แต่มีข้อเสียคือ ก่อให้เกิดผลเสียแก่ตัวเด็กเอง เพราะเป็นการบั่นทอนความเป็นตัวของตัวเอง ขาดความกระตือรือร้น ขาดความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ ตลอดจนขาดความต้องการผลสัมฤทธิ์ในระดับสูงด้วย^๑

McLeod และ Chaffee พบว่า แบบการสื่อสารภายในครอบครัวมีความสามารถในการรับรู้ เข้าใจข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ แตกต่างกันในกรวิจัย เรื่องสังคมประ กิตทางการเมือง พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวแบบเน้น concept-orientation จะกระตุ้นให้มีความสามารถ ความรู้ ด้านกิจกรรมการเมือง ความว่องไวที่มีในสิ่งต่าง ๆ และสามารถแยกแยะตัวกระตุ้นทางการเมืองได้ล่วงหน้า มากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวแบบเน้น socio-orientation และครอบครัวที่เน้นแบบ socio-orientation ขาดการสนับสนุนจากทางบ้านในการรับข่าวสาร ความคิดใหม่ ๆ สนใจและคำนึงถึงแหล่งข่าวสารมากกว่า เนื้อหาของสาร แต่ครอบครัวที่เน้นแบบ concept-orientation ไม่คำนึงถึงแหล่งข่าวสาร แต่สนใจปริมาณ เนื้อหาของข่าวสารเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ^๒

Lull วิจัยพบว่าครอบครัวแบบเน้น socio-orientation สนับสนุนให้เด็กเอาใจใส่ต่อสื่อมวลชนเพื่อจะ เรียนรู้ว่าจะ ประพฤติปฏิบัติต่อสังคมอย่างไร ส่วนใหญ่สนใจด้านความบันเทิง และการแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือกับครอบครัว พ่อแม่มักคิดว่าโทรทัศน์ยัง เป็นผู้มีอิทธิพลด้าน

^๑ ละม้ายมาศ ศรีหัตต์และจรรยา สุวรรณหัตต์, อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็กที่ด่าบสมาป่า อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี, รายงานการวิจัยฉบับที่ ๔ ของสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๐), หน้า ๔๗-๔๑.

^๒ J. M. McLeod and S. H. Chaffee, "The Construction of Social Reality," in The Social Influence Process, ed. J. T. Tedeschi (Chicago: Aldine -Athertor., 1972) quoted in R. L. Maore and G. P. Moshis "The Role of Family Communication in Consumer Learning," Journal of Communication, (Autumn, 1981): 44-45.

กิจกรรม และค่านิยมต่อลูกของเขาอีกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนครอบครัวแบบเน้น concept-orientation คิดว่า สื่อหนังสือพิมพ์มีประโยชน์มากกว่าสื่อโทรทัศน์^๑

Ward วิจัยพบว่าครอบครัวที่เน้นแบบ socio-orientation จะสนับสนุนให้เด็กเอาใจใส่ต่อสื่อมวลชน เพื่อจะเรียนรู้ว่าจะประพุดิอย่างไรต่อสังคมด้านต่าง ๆ โครงสร้างของครอบครัวแบบนี้จะสัมพันธ์กับการรูงใจทางสังคมของเด็ก และสิ่งรูงใจเหล่านี้จะสัมพันธ์กับทัศนคติด้านวัตถุนิยมของเด็ก^๒

McLeod, Chaffee และ Wackman พบว่าแบบแผนของการสื่อสารภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับลูก มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสารในเรื่อง เหตุการณ์บ้านเมืองของเด็กวัยรุ่น ซึ่งการวิจัยนี้ได้ควบคุมตัวแปร การศึกษาและตัวแปรที่สำคัญอื่น ๆ ไว้แล้ว ผู้วิจัยได้อธิบายว่าในบ้านที่เด็กถูกสอนให้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นและเปิดโอกาสในการโต้เถียง เกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมือง และที่ให้ความสำคัญในการ เชื้อฟังและคล้อยตามพ่อแม่เพียง เล็กน้อย มักจะ เป็นผลให้ เด็ก เปิดรับสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ เหตุการณ์บ้านเมืองมากกว่าการเปิดรับสารที่มี เนื้อหาในทางให้ความบันเทิงซึ่งเด็กอื่น ๆ จะได้รับจากการชมภาพยนตร์^๓

^๑ James Lull, "Family Communication Patterns and The Social Uses of Television," Communication Research 7 (July, 1980): 327-328.

^๒ S. L. Ward, Consumer Socialization (Cambridge, Mass: Marketing Science Institute, 1974) quoted in A. L. Moore and G. P. Moshis, *ibid.*; 44-45.

^๓ J. M. McLeod, S. H. Chaffee and D. B. Wackman, "Communication and Political Socialization, Beverly Hills: Sage Publication," in Preparation, 1975, quoted in Lee B. Becker, McCombs, McLeod, "Polotical Cognitions," in Political Communication, ed., S. H. Chaffee., p. 37.

Chaffee, Jackson-Buck, Lewin และ Wilson ในปี ๑๙๗๕ ได้เสนอข้อมูล ซึ่งแสดงว่า อิทธิพลในการใช้สื่อของเด็กวัยรุ่นที่มีผลต่อความรู้ทางการเมืองจะลดน้อยตามลำดับ เมื่อเทียบกับผลที่เกิดขึ้นกับผู้ที่มีอายุมากขึ้นไปอีก ๔ ปี^๑

McLeod และ O'Keefe ปี ๑๙๗๒ ได้พบว่าอิทธิพลของสื่อที่มีต่อเด็กวัยรุ่นจะเปลี่ยนไปตามบทบาทของเพศและอาชีพ เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยผู้ใหญ่^๒ ซึ่ง Himmelweit และ Swift ได้สนับสนุนผลงานของ McLeod และ O'Keefe ในเรื่องดังกล่าว^๓

Susan Cluck Mezey ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลโดยทางอ้อมของกระบวนการสังคมประภค คือจากครอบครัว โรงเรียน และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ กับทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล โดยสุ่มตัวอย่างจาก นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกคณะ พบว่า

การเรียนรู้ทางการเมืองโดยอ้อม ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ขั้นพื้นฐานของบุคคลเช่น จากครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น จะต้อความสำคัญลงเมื่อบุคคลมีประสบการณ์การเรียนรู้ทางการเมืองโดยตรง นั่นก็คือ การมีความเชื่อมั่นในบทบาทของตนเองต่อการเมืองและการเข้ามามีส่วน

^๑ S. H. Chaffee, M. Jackson-Buck, U. Lewin and D. Wilson, Mass Communication in Political Socialization, quoted in *ibid.*, p. 37.

^๒ J. M. McLeod and G. J. O'Keefe, "The Socialization Perspective and Communication Behavior," in Current Perspectives in Mass Communication Research, eds. F. G. Kline and P. J. Tichenor, Beverly Hills, Sage Publications, 1972: 121-168, quoted in *ibid.*, p. 37-38.

^๓ H. Himmelweit and B. Swift, "Principles of Continuities and Discontinuities in Media Use and Taste: A Longitudinal Study of Adolescents Reexamined at age 25 and 33," *J. Social Issues*, (in press), 1975, quoted in *ibid.*, p. 38.

ร่วมทางการเมือง จะเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์ทางการศึกษาที่สูงขึ้น หรือจาก เหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดทางการเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตของบุคคล

การแสดงออกทางการเมืองและความเชื่อทางการเมือง มิได้เป็นผลโดยตรงมาจาก ประสบการณ์ในขั้นพื้นฐานของบุคคลเสมอไป แต่อาจเป็นผลจากอิทธิพลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วง ต่อไปของชีวิต เมื่อบุคคลประกอบอาชีพการงานแล้วก็ เป็นได้

เจตนศักดิ์ แสงสิงแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการ สื่อสารกับกระบวนการสังคมประภคทางการเมืองของประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมิ้นบุรี กรุงเทพมหานคร" ในปี ๒๕๒๔ โดยทำการศึกษา เปรียบเทียบจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และกลุ่มผู้ประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน ๒๕๔ คน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ ความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุดได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ รองลง ไปคือการสื่อสารในกลุ่มเพื่อนและการศึกษาตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มพบว่า ปัจจัย ที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่ม เกษตรกรและกลุ่มที่ทำงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมต่างก็คือ การอ่านหนังสือพิมพ์เช่นเดียวกัน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามี ส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มทั้งสองที่สำคัญที่สุดคือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน รองลงไปได้แก่ การ มีประสบการณ์ทางการเมืองและลักษณะครอบครัวแบบ concept-orientation ตามลำดับ แต่ เมื่อแยกพิจารณาแต่ละกลุ่มปรากฏว่าทั้งกลุ่ม เกษตรกรและกลุ่มทำงานโรงงานอุตสาหกรรม ต่างก็ มีปัจจัยการสื่อสารในกลุ่มเพื่อน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุดและ พบว่าครอบครัวแบบเน้น concept-orientation ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้ ความ เข้าใจ ความเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าครอบครัวแบบเน้น socio-orientation^๑

^๑ Susan Gluck Mezey, "Political Socialization and Participation Among University Students in Thailand," Asian Survey 15 (June, 1975): 49--509.

^๒ เจตนศักดิ์ แสงสิงแก้ว, "ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับ กระบวนการ สังคมประภคทางการเมืองของประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมิ้นบุรี กรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๖ - ๗.